

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาบบาทการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศของไทยในระยะที่ผ่านมา เพื่อพิจารณาทิศทางแนวโน้มรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและบทบาทของการค้าระหว่างประเทศ และการลงทุนระหว่างประเทศ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการค้าระหว่างประเทศ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของแต่ละช่องทาง เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ 1) การศึกษาเชิงพรรณนาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศของไทยในระยะที่ผ่านมา เพื่อพิจารณาทิศทางแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงบทบาทของการค้าระหว่างประเทศ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะ โดยเป็นการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม และ 2) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการศึกษาบบาทของการค้าระหว่างประเทศ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติ ได้แก่ ทำการทดสอบคุณสมบัติความนิ่งของข้อมูลด้วยวิธี unit root เป็นอันดับแรก และหลังจากนั้นใช้วิธี cointegration เพื่อศึกษาดุลยภาพในระยะยาวของตัวแปรทั้งหมด ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) การค้าระหว่างประเทศ (X+M) การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) และการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศ (FPI) นอกจากนี้ยังศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรที่ละคู่ตามวิธี causality ในการศึกษาใช้ข้อมูลทุติยภูมิรายไตรมาสจากไตรมาส 1 พ.ศ. 2541 ถึง ไตรมาส 4 พ.ศ. 2559 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือ ก่อนและหลังการเกิดวิกฤตการเงินในสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2550 เพื่อเปรียบเทียบถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วง ส่วนความเหลื่อมล้ำของการกระจายผลประโยชน์จะใช้ scatter diagram เพื่อแสดงการกระจายตัวของผลประโยชน์ที่ภาคเศรษฐกิจต่างๆ ได้รับจากการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ

ในส่วนของสภาพทั่วไปของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศของไทย สามารถสรุปได้ดังนี้

1) สภาพทั่วไปของการค้าระหว่างประเทศของไทย ในทศวรรษที่ผ่านมาซึ่งเป็นช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจสหรัฐใน พ.ศ. 2550 การค้าระหว่างประเทศมีแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่องแต่ชะลอตัวลงจากทศวรรษก่อน โดยการส่งออกมีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 4.49 ต่อปี เมื่อเทียบกับร้อยละ 11.70 ต่อปี ในช่วงทศวรรษก่อนหรือก่อน พ.ศ. 2550 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การส่งออกขยายตัวได้ดีในช่วงแรก (2540-2549) เนื่องจากประเทศไทยได้รับประโยชน์จากค่าเงินบาทที่อ่อนค่าลงจากการปรับเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตรึงเงิน (basket of currency) มาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ (managed float) อัตราแลกเปลี่ยนปรับจาก 25 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ มาอยู่ที่เฉลี่ยประมาณกว่า 40 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐในช่วง 2-3 ปีหลังจากนั้น ประกอบกับการเกิดวิกฤตต้มยำกุ้งใน พ.ศ. 2540 เป็นปัญหาภายในประเทศและประเทศอื่นในเอเชียเป็นหลัก อย่างไรก็ตามประเทศคู่ค้าที่สำคัญ เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป จีน และสิงคโปร์ เป็นต้น ยังมีเศรษฐกิจที่ดี ดังนั้นจึงมีการนำเข้าสินค้าจากไทยตามปกติ

ส่วนในช่วงหลัง หรือ ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจสหรัฐใน พ.ศ. 2550 การส่งออกของไทยมีแนวโน้มชะลอตัวลงดังกล่าว เนื่องจากปัญหาค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นอย่างก้าวกระโดดเกือบเท่าตัวใน พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา ในขณะเดียวกันการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตามไม่ทันกับค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสินค้าสูงขึ้นโดยเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม และจีน จึงทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลง นอกจากนี้พบว่าการส่งออกมีการปรับตัวลดลงในบางช่วง เช่น การเกิดวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2551-2552 เป็นต้น และในช่วง พ.ศ. 2558 ราคาสินค้าเกษตรและสินค้าโภคภัณฑ์ในตลาดโลกที่ยังไม่ฟื้นตัวและทรงตัวอยู่ในระดับต่ำ ประกอบกับราคาสินค้าส่งออกได้รับผลกระทบจากภาวะราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกตกต่ำ ทำให้สินค้ากลุ่มที่ราคาเคลื่อนไหวตามราคาน้ำมันดิบ เช่น ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม เคมีภัณฑ์ปิโตรเคมี ยางพารา และผลิตภัณฑ์ยาง เป็นต้น มีราคาหดตัวตามไปด้วย (ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย 2558) นอกจากนี้อุปสงค์จากประเทศคู่ค้าที่ชะลอลง โดยเฉพาะประเทศจีนที่เป็นผู้นำเข้าสินค้าโภคภัณฑ์รายใหญ่ของโลกชะลอการนำเข้าลงอีกด้วย รวมทั้งประเทศไทยต้องเผชิญกับการถูกตัดสิทธิพิเศษทางภาษี (GSP) จากกลุ่มประเทศยูโรโซนในทุกรายการสินค้าตั้งแต่ต้นปี 2558 เป็นต้นมา ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดนี้ลดลง

สำหรับการนำเข้าของไทยช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจสหรัฐใน พ.ศ. 2550 มีการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 10.66 ต่อปี สอดคล้องกับการส่งออกมีการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 11.70 ต่อปี เนื่องจากสินค้าเข้าประเภทวัตถุดิบและเครื่องจักรมีการผลิตเพื่อส่งออกด้วย อย่างไรก็ตามใน พ.ศ.

2541 การนำเข้ามีการปรับตัวลดลงกว่าร้อยละ 10 อันเป็นผลมาจากวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยหดตัวลงทั้งในภาคการผลิตและการบริโภค ประกอบกับค่าเงินบาทที่อ่อนค่าลง ทำให้สินค้านำเข้ามีราคาแพงขึ้น จึงทำให้ความต้องการนำเข้าโดยรวมลดลง ส่วนในช่วงหลัง พ.ศ. 2550 นั้น การขยายตัวของการนำเข้าอยู่ที่ประมาณเฉลี่ยร้อยละ 7.15 ชะลอตัวลงเมื่อเทียบกับช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจสหรัฐ การนำเข้ามีการปรับตัวลดลงมากในช่วง พ.ศ. 2551-2552 เนื่องจากเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวลง และประเทศไทยมีการส่งออกลดลงดังกล่าวแล้วจากเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้า เช่น สหรัฐอเมริกาและยุโรปที่ประสบปัญหา ในช่วงดังกล่าวนี้เศรษฐกิจไทยมีการชะลอตัวลงเช่นกัน การนำเข้าสินค้าลดลงประมาณร้อยละ 23 โดยกลุ่มที่มีการปรับตัวลดลงมากที่สุด คือ เชื้อเพลิง และวัตถุดิบและสินค้ากึ่งสำเร็จรูป

2) สภาพทั่วไปของการลงทุนระหว่างประเทศ พบว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของ ไทยนั้น อัตราการขยายตัวมีแนวโน้มลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับทศวรรษก่อนหน้า โดยอัตราการขยายตัวของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในช่วง พ.ศ. 2550-2559 ชะลอตัวลงอยู่ที่เฉลี่ยร้อยละ 4.7 ต่อปี เมื่อเทียบกับเฉลี่ยประมาณร้อยละ 7.6 ต่อปีในช่วง พ.ศ. 2540-2549 ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการแข่งขันการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศของประเทศอื่น อาทิ จีน อินโดนีเซีย และเวียดนาม เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกิดจากสภาพสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่เสื่อมถอยลงในประเทศไทย เช่น ค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นจากการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำแบบก้าวกระโดดในระยะที่ผ่านมา และการเกิดความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศทำให้นักลงทุนขาดความเชื่อมั่นที่จะเข้ามาลงทุน ในขณะที่ประเทศอื่นในภูมิภาคเดียวกันก็มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า สำหรับการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในช่วงภายหลังการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทย หรือ วิกฤตต้มยำกุ้งใน พ.ศ. 2540 จนถึง พ.ศ. 2549 การลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศมีการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 1.5 ต่อปี เนื่องจากหลังวิกฤตต้มยำกุ้งสถานการณ์เศรษฐกิจของไทยและตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอยู่ในภาวะตกต่ำติดต่อกันหลายปี จึงไม่ได้รับความสนใจจากนักลงทุนต่างชาติเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาหรือหลัง พ.ศ. 2550 การลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศมีการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 7.1 ต่อปี สูงขึ้นจากช่วงก่อนหน้านี้อย่างชัดเจน โดยในช่วง พ.ศ. 2550-2555 เป็นการขยายตัวในอัตราที่ต่ำและทรงตัวอยู่ประมาณ 3 ล้านล้านบาท อย่างไรก็ตามในระยะหลังนับจาก พ.ศ. 2556 เป็นต้นมามีเงินจากต่างประเทศไหลเข้ามาลงทุนในหลักทรัพย์ของไทยมากขึ้นอย่างชัดเจน และมีความผันผวนตามภาวะตลาดหลักทรัพย์ในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะจากกลุ่มประเทศยุโรป สิงคโปร์ และสหรัฐอเมริกา มีการขยายเงินลงทุนเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น อันเป็นไปตามการฟื้นตัวของตลาดหุ้นไทยและตลาดหุ้นในภูมิภาค

สำหรับผลการศึกษามหาบทบาทการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ สามารถสรุปได้ดังนี้ การทดสอบความนิ่งของข้อมูล (unit root test) ตามวิธีโดยวิธี ADF และ PP Test พบว่าทั้งสองช่วงเวลามีผลการทดสอบคล้ายกันกล่าวคือ ข้อมูลทั้งหมดมีคุณสมบัติไม่นิ่ง (non-stationary) ที่ระดับ level ต่อมานำข้อมูลข้างต้นมาหาผลต่างลำดับที่ 1 และนำมาทดสอบความนิ่งของข้อมูลอีกครั้ง ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่าข้อมูลทั้งหมดมีความนิ่งที่ผลต่างลำดับที่ 1 (first different) ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 5 และเมื่อนำชุดข้อมูลทั้งหมดมาหาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (cointegration test) ตามวิธีของ Johansen and Juselius (1990) พบว่าทั้งสองช่วงเวลาค่า Trace statistic และ Maximum Eigen Value statistic ระบุว่าตัวแปรทั้งหมดที่นำมาศึกษา มีความสัมพันธ์ในเชิงดุลยภาพระยะยาว โดยมีสมการในเชิงดุลยภาพระยะยาว (cointegrating equation) จำนวน 1 สมการ ส่วนความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรตามวิธีของ causality นั้น ผลการศึกษามีความแตกต่างกันในช่วงแรก หรือก่อน พ.ศ. 2550 กับช่วงหลัง พ.ศ. 2550 กล่าวคือในช่วงแรก การเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลบวกต่อการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันการค้าระหว่างประเทศ (X+M) และการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศ (FPI) ต่างก็ส่งผลบวกต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) กลับไม่ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนในช่วงหลัง พ.ศ. 2550 ตัวแปรที่นำมาศึกษาเหล่านี้กลับมีความสัมพันธ์กันน้อยลงอย่างชัดเจน ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยมีการเปิดประเทศมากขึ้น ปัจจัยทางเศรษฐกิจต่างๆถูกกระทบจากปัจจัยภายนอกมากขึ้น เช่น การเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ การปรับตัวของประเทศคู่แข่ง นโยบายการค้าระหว่างประเทศของประเทศคู่ค้า เป็นต้น ต่างส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ลดลงไป ผลการศึกษาในช่วงนี้ระบุว่ามีการค้าระหว่างประเทศเท่านั้นที่ส่งผลบวกต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เนื่องจากภาคการค้าระหว่างประเทศของไทยครอบคลุมทั้งในกิจกรรมการเกษตรและอุตสาหกรรม ทั้งธุรกิจขนาดใหญ่และธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และก่อให้เกิดการจ้างงานในวงกว้าง จึงเป็นแรงขับเคลื่อนการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ดี ส่วนการลงทุนระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ หรือการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศ ต่างไม่ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนหนึ่งมาจากการกระจุกตัวของการลงทุนในบางอุตสาหกรรม และเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ผลของการจ้างงานจึงมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับการค้าระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่าการค้าระหว่างประเทศส่งผลต่อการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศอีกด้วย

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

โดยทั่วไปในทางทฤษฎีมีความเชื่อว่าการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศต่างส่งผลบวกต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศจะทำให้ประเทศสามารถผลิตสินค้าและบริการได้มากกว่าความต้องการบริโภคภายในประเทศ และส่วนที่เหลือก็ส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ เป็นการสร้างรายได้ให้กับประเทศอีกทางหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันการผลิตที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่การใช้ปัจจัยการผลิตและการจ้างงานที่มากขึ้นด้วย ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่มากขึ้นตามมา ส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศนั้นมีแนวคิดที่แตกต่างกัน 2 แนว โดยแนวคิดแรกมองภาพของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศและผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านบวกต่อประเทศผู้รับเงินทุน หรือที่เรียกว่า The Benign Model of FDI ส่วนอีกแนวคิดหนึ่งไม่เห็นด้วยและโต้แย้งกับแนวคิดแรก กล่าวคือค่อนข้างจะมองถึงผลกระทบด้านลบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ หรือที่เรียกว่า The Malign Model of FDI หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศอาจมีได้ทั้งผลบวกและผลลบไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว ทั้งนี้ขึ้นกับปัจจัยพื้นฐานของแต่ละประเทศ อาทิ ระดับเทคโนโลยีที่ใช้ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร ความจริงจังในการเปิดเผยข้อมูลต่างๆของบริษัทแม่ นอกจากนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความสามารถของบริษัทท้องถิ่นในการที่จะรับการถ่ายทอดวิทยาการต่างๆได้มากน้อยเพียงใด หากมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพดีก็สามารถฝึกฝนเรียนรู้วิทยาการและความรู้ต่างๆได้ดีในระยะเวลาอันสั้น การมีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ดี มีตลาดการเงินที่ก้าวหน้า หรือการมีนโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมต่อการดำเนินธุรกิจและเอื้อต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพียงใด (Lipsey et al., 2002) อย่างไรก็ตามผลการศึกษาเชิงประจักษ์ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการค้าระหว่างประเทศส่งผลบวกต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจทั้ง 2 ช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาส่วนใหญ่ที่ทำการศึกษาไว้ในช่วงก่อนหน้านี้ เช่น Higgins and Prowse 2010 และ Josheski and Lazarov 2012 เป็นต้น

ส่วนการลงทุนในหลักทรัพย์จากต่างประเทศส่งผลบวกต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉพาะช่วงที่ 1 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการลงทุนดังกล่าวมีการกระจุกตัวเฉพาะหุ้นขนาดใหญ่ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และมีความผันผวนตามปัจจัยภายนอก เช่น นโยบายการลงทุนของกองทุนต่างประเทศ นโยบายการเงินของรัฐบาลประเทศขนาดใหญ่ที่ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายเงินทุน การเข้ามาลงทุนระยะสั้นในลักษณะการเก็งกำไร เป็นต้น อย่างไรก็ตามการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศกลับไม่ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทั้งสองช่วงเวลา ขัดแย้งกับงานศึกษาของ Ghatak et al. 2007 และ Ibrahim and Muthusamy (2014) ที่พบว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศส่งผลด้านบวกต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเจ้าบ้านมากบ้างน้อยบ้างต่างกันไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของไทยมีการกระจุกตัวสูงเฉพาะในบางกลุ่มธุรกิจดังกล่าวมาแล้ว

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาบทบาทการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่พบว่าการค้าระหว่างประเทศส่งผลบวกต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจทั้งสองช่วงเวลาที่ศึกษา ส่วนการลงทุนทางอ้อมจากต่างประเทศส่งผลบวกในช่วงแรกการศึกษา อย่างไรก็ตามการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศกลับไม่ส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ในเรื่องการกระจายผลประโยชน์จากเงินทุนที่ได้รับไปยังกลุ่มต่างๆในสังคมนั้น พบว่ามีความไม่เท่าเทียมหรือเกิดความเหลื่อมล้ำทั้งจากการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ทั้งนี้มีแนวโน้มที่ผู้มีรายได้ปานกลางถึงสูงจะได้รับประโยชน์มากกว่าผู้มีรายได้น้อย หรือแรงงานในเมืองมีแนวโน้มได้รับประโยชน์มากกว่าแรงงานในชนบทโดยการพิจารณาจากการกระจายตัวของประเภทธุรกิจ และในกรณีของประเทศไทยการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจะมีความเหลื่อมล้ำสูงกว่าการส่งออก ดังนั้นเพื่อให้ประเทศได้รับประโยชน์ในส่วนนี้และบรรเทาปัญหาในเรื่องความเหลื่อมล้ำลง โดยในประเด็นหลัก คือ ผลประโยชน์จากการค้าและการลงทุนควรมีการกระจายไปยังคนกลุ่มต่างๆมากขึ้น โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) รวมทั้งให้ความสำคัญกับการจ้างงานในประเทศมากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้นักวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะที่จะต้องขับเคลื่อนไปด้วยกัน ดังนี้

1) **พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ** โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ นับเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งดึงดูดเม็ดเงินลงทุนจากต่างประเทศด้วย สำหรับประเทศไทยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของไทยจากการจัดอันดับของสถาบันนานาชาติ The World Economic Forum (WEF) พบว่าอันดับความสามารถในการแข่งขันในภาพรวมของประเทศไทยปี 2560 เป็นอันดับที่ 34 จาก 138 ประเทศ ลดลงจากอันดับที่ 32 ในปี 2559 ขณะที่อันดับคุณภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานลดลงจากอันดับที่ 44 มาเป็นอันดับที่ 49 ในปี 2560 ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทยยังมีปัญหาเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งขาดการบริหารจัดการการให้บริการที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560) โดยประเทศไทยอยู่อันดับที่ 3 ในอาเซียน รองจากประเทศสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย ดังนั้นจะเห็นว่าความสามารถในการแข่งขันที่ยังไม่น่าพอใจนักของไทยจะต้องได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น ระบบโครงสร้างพื้นฐานและการขนส่ง ระบบราชการ การศึกษา และการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น ซึ่งภาครัฐต้องให้ความสำคัญและขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ดีขึ้น

2) **พัฒนาทรัพยากรมนุษย์** นับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศเพื่อให้สามารถรองรับกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ โดยใช้ระบบการศึกษาทั้งนอกและในโรงเรียนเป็นตัวขับเคลื่อนให้ประเทศสามารถผลิตบุคคลากรได้ตรงกับความต้องการใช้งาน

และสอดคล้องกับเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาประเทศ ยกตัวอย่างเช่น หากประเทศมีเป้าหมายที่จะพัฒนาสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 แรงงานที่ต้องการก็น่าจะมีจุดเด่นที่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และภาษาต่างประเทศที่อยู่ในระดับดี เป็นต้น ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน/วิทยาลัย/มหาวิทยาลัย ก็ต้องออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองกับความต้องการของตลาดแรงงาน ส่วนนอกระบบโรงเรียนก็สามารถทำในลักษณะการอบรมระยะสั้นในเรื่องนั้นๆ ที่ต้องการใช้งาน

3) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากในระยะที่ผ่านมาประเทศไทยสูญเสียความได้เปรียบในเรื่องค่าจ้างแรงงานต่ำ จากการที่มีการปรับค่าจ้างแรงงานแบบก้าวกระโดด ทำให้ค่าจ้างแรงงานของไทยสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนหลายประเทศ ในขณะที่ประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มได้อย่างเชื่องช้า ส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตสินค้าสูงกว่าคู่แข่งเช่น เวียดนาม และจีน ดังนั้นจึงทำให้สินค้าส่งออกของไทยมีราคาสูงและความสามารถในการแข่งขันลดลง โดยเฉพาะสินค้าราคาถูกที่ผลิตได้ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นแนวทางที่จะต้องปรับปรุง คือ การเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงานให้ใกล้เคียงกับค่าจ้างแรงงานที่ปรับสูงขึ้น นอกจากนี้จะต้องหันไปใช้เทคโนโลยีที่ใช้เครื่องจักรอุปกรณ์มากขึ้น (capital intensive) เพื่อลดต้นทุนการผลิตลง เน้นการผลิตสินค้าสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) เช่น มีการแปรรูปที่สร้างความแตกต่างไม่ว่าจะเป็น คุณภาพ คุณค่า รูปแบบ ความน่าเชื่อถือ และสร้างสินค้าให้มีเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นต้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการผลิตแบบครบวงจร โดยการเชื่อมโยงของภาคการผลิตต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อควบคุมคุณภาพและลดต้นทุน ทำให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

4) อำนาจความสะดวกด้านกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามาลงทุนของต่างชาติ โดยผลการจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศประจำปี 2560 โดย IMD World Competitiveness Center จากจำนวน 63 ประเทศนั้น พบว่ามีหลายเรื่องที่ประเทศไทยยังมีผลการจัดอันดับไม่น่าพอใจนัก และสองเรื่องในนั้นก็คือ กฎหมายด้านธุรกิจและกรอบการบริหารงานภาครัฐ ซึ่งด้านกฎหมายด้านธุรกิจ (Business Legislation) ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 38 จากอันดับที่ 44 ในปีก่อนหน้า และด้านกรอบการบริหารภาครัฐ (Institution Framework) อยู่ในอันดับที่ 30 จาก 33 ในปีที่แล้ว แม้ว่าอันดับในเรื่องดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นก็ตาม แต่ยังเป็นจุดอ่อนของประเทศไทย โดยเฉพาะจากงานวิจัยของ เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และคณะ (2560) ที่ระบุว่าประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการลงทุนที่ล้าสมัยไม่มีการปรับเปลี่ยนมานานหลายทศวรรษ และไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นรัฐบาลควรมีการปรับเปลี่ยนข้อกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ที่ล้าสมัย

เพื่อให้มีความสะดวกและคล่องตัวยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอื่นที่ประสบความสำเร็จและมีอันดับที่ดี เช่น สิงคโปร์ และฮ่องกง เป็นต้น

5) กระจายฐานการส่งออกให้กว้างขึ้น โดยการส่งเสริมให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก หรือเอสเอ็มอี (SMEs) มีศักยภาพในการส่งออกได้มากขึ้นทั้งในด้านจำนวนรายและชนิดของสินค้า เพื่อให้เม็ดเงินจากการส่งออกมีการกระจายสู่รายย่อยและมีฐานการผลิตที่กว้างขึ้น โดยรัฐบาลควรส่งเสริมในเรื่องขององค์ความรู้ เทคโนโลยีที่จำเป็น รวมทั้งด้านสินเชื่อ เพื่อให้ผู้ประกอบการรายกลางและเล็กสามารถผันตนเองมาเป็นผู้ส่งออกได้มากขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลควรส่งเสริมการค้าชายแดนที่กระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆของประเทศให้มีการขยายตัวมากขึ้น เพราะจะช่วยขยายฐานการส่งออกสินค้าให้กว้างขึ้นอีกทางหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เม็ดเงินจากการส่งออกมีการกระจายตัวไปยังกลุ่มต่างๆในสังคมหลากหลายขึ้นอีกด้วย

6) เสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมือง เนื่องจากเสถียรภาพทางการเมืองมีผลต่อการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นด้านการค้าหรือการลงทุน หากรัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย หรือมีความไม่สงบทางการเมือง จะทำให้นโยบายต่างๆขาดความต่อเนื่อง เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลก็มักจะเปลี่ยนแปลงนโยบายตามที่พรรคการเมืองได้หาเสียงไว้ ทำให้นักลงทุนหรือผู้นำเข้าในต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทย หรือติดต่อดำเนินธุรกิจกับไทย ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อบรรยากาศการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในระยะที่ผ่านมาประเทศไทยผ่านประสบการณ์ความไม่สงบทางการเมืองมาแล้ว ซึ่งสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจไม่น้อย ดังนั้นการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่ง

แนวทางการปรับตัวของภาครัฐและภาคเอกชน

จากผลการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่การค้ามีบทบาทนำการลงทุนทั้งในด้านของการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสร้างความเหลื่อมล้ำน้อยกว่าการลงทุน เพื่อให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศมากขึ้น ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันและปรับตัวให้การดำเนินงานต่างๆมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดปัญหาและอุปสรรคต่างๆลง โดยมีแนวทางดังนี้

1) การปรับตัวของภาครัฐ

ในส่วนของภาครัฐต้องมีบทบาทนำในการอำนวยความสะดวกให้กับการทำงานของภาคเอกชน และกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มีความชัดเจน พร้อมทั้งวางระบบ

สาธารณูปโภค กฎหมาย กฎระเบียบต่างๆที่เอื้อต่อการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ โดยในระยะที่ผ่านมารัฐบาลปัจจุบันได้มีการกำหนดทิศทางและการวางแผนระยะปานกลางและระยะยาวสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการลงทุนในระยะ 7 ปี (พ.ศ. 2558-2564) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 นโยบายประเทศไทย 4.0 และยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) เป็นต้น จากเดิมที่ประเทศไทยยังขาดความชัดเจนในเรื่องทิศทางการพัฒนาและเป้าหมายที่จะขับเคลื่อนในระยะยาวว่าประเทศจะดำเนินไปอย่างไร และใช้ปัจจัยใดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ อย่างไรก็ตามเมื่อมีเป้าหมายและแผนที่ชัดเจนแล้ว การดำเนินการก็เป็นเรื่องสำคัญ ระบบราชการจะต้องทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ การปฏิรูประบบราชการปรับปรุงให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับกับแผนยุทธศาสตร์ 20 ปีของรัฐบาลที่ต้องการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ด้านแรกก็นักลงทุนจากต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนต้องมาติดต่อในด้านเอกสารและทางกฎหมาย หรือการขอรับสิทธิประโยชน์ต่างๆ ก็คือระบบราชการไทยที่การทำงานยังขาดการรวมศูนย์และการเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างกัน ทำให้การติดต่อต้องทำหลายแห่งและใช้เวลานานเมื่อเทียบกับคู่แข่ง เช่น สิงคโปร์และมาเลเซีย รัฐบาลควรจัดการให้มีลักษณะการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (one stop service) และใช้ฐานข้อมูลร่วมกันทั้งระบบ จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการขยายตัวของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่องเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติและให้สิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนต่างชาติที่สามารถแข่งขันกับคู่แข่งในภูมิภาคเดียวกัน เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และเวียดนามได้ ทั้งในส่วนการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี และการให้เงินทุนช่วยเหลือ เป็นต้น นอกจากนี้ระบบโครงสร้างพื้นฐานต้องมีความพร้อมและเอื้อต่อการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศด้วยดังกล่าวมาแล้ว

2) การปรับตัวของภาคเอกชน

โดยทั่วไปภาคเอกชนจะเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องการค้าและการลงทุนตามกลไกตลาด ดังนั้นในการปรับตัวของภาคเอกชนก็คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต นำเทคโนโลยีการผลิตที่มีความเหมาะสมมาใช้ในการผลิตมีประสิทธิภาพและเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขัน ด้านการผลิตและการตลาดควรให้ความสำคัญกับการสร้างความแตกต่างในตัวสินค้า การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการสร้างคุณค่า นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ หรือการรวมกลุ่มธุรกิจเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในลักษณะของคลัสเตอร์ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มบริษัทและร่วมมือกันทางธุรกิจในด้านต่างๆ ตั้งแต่ผู้จัดหาสินค้า (supplier) ผู้ให้บริการ ผู้ผลิต และโครงสร้างพื้นฐานเฉพาะด้าน รวมทั้งผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ช่องทางการจำหน่าย ลูกค้า และสถาบันที่เกี่ยวข้อง จะเป็นแนวทางที่สร้างความเข้มแข็งให้กับธุรกิจในระยะยาว และนอกจากในประเทศการรวมกลุ่มธุรกิจระหว่างประเทศ (cluster of countries) ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะเข้ามามีบทบาทและได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจและการลงทุนเช่นกัน

ส่วนการลงทุนจากต่างประเทศนั้น ต้องสร้างบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง เพื่อชดเชยกับค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น สามารถตอบสนองต่อการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และเรียนรู้เทคโนโลยีจากต่างชาติที่เข้ามาลงทุนหรือร่วมทุน เพื่อนำมาพัฒนาและต่อยอดสินค้าของไทยได้